

Još jedna ekološka katastrofa našla se na medijskom tapetu, ovaj put znatno bliže doma od afričkih, amazonskih i australskih požara. Radi se o curenju mazuta iz tvornice glinice Jadral, izgrađene 1976. godine u blizini Obrovca u današnjoj Zadarskoj županiji na koju je upozorio jedan lokalni stanovnik. Jadral, poznatiji kao "Glinica" danas predstavlja simbol neuspješnih industrijskih projekata kojeg životom ogorčeni lokalni stanovnici smatraju sinegdohom samoupravnog socijalizma. Iscurivši u krško tlo, mazut je dospio u ponornice, odakle se, uglavnom nakon obilnih kiša, polagano pretače u rijeku Zrmanju. Pretpostavka je da je ovaj put iscurilo nekoliko desetaka, a možda i stotina litara mazuta. Točna lokacija štete je ispod sela Maričići, kod tzv. Jezera, na nekih devet kilometara od ušća, a posljedice su bile vidljive sve do Novigradskog mora - smaragdna rijeka postala je mutna i bezlična. Osim mazuta, u rijeku je curio i otpad crvenog mulja kao i lužina, a zbog takvih opasnosti, lokacija tvornice Jadral odavno je već svrstana u one koje uništavaju širu okolicu, zbog čega je treba što hitnije sanirati, ali ovaj put po pravilima struke. Crveni mulj je glavni tehnološki otpad kojim se glinica dobiva iz boksita, a sastoji se od teško topivih metalnih oksida. Na lokaciji je prisutna i lužina koja sadrži opasne tvari poput visoko korozivnih kalij i natrij hidroksida što lako reagiraju s organskim tvarima rastapajući ih. Ta lužina je dakle najštetniji aspekt ove katastrofe. Prema nekim procjenama, nakon zatvaranja Glinice, na lokalitetu je ostalo još 750.000 kubičnih metara crvenog mulja i oko milijun kubnih metara otpadne lužine. Ovdje treba napomenuti da su ovo podaci iz 2013. godine, deset godina od prve službene sanacije tvornice.

Osnovni narativ zagađenja prati standardna ograničenja političkih okolnosti (uglavnom nepotizam i korupciju) kojima je zatrovana cijela Zadarska županija, po tome nimalo različita od ostalih. Prema izjavama svjedoka, u okolici Glinice smještena su dva rezervoara puna mazuta promjera 20 metara. To znači da količina mazuta koja trenutno ugrožava Zrmanju iznosi oko 400 kubičnih metara. Ekološki rizici proizlaze iz činjenice da su tankovi loše napravljeni i da cure u porozno krško tlo te da je sanacija odrađena 2003. godine bila potpuno neuspješna. No, varaždinska firma koja je vodila sanaciju, danas se - hvala bogu - više ne bavi tim poslom već turizmom i ugostiteljstvom - u zadarskoj županiji. Promijenili su djelatnosti nakon sanacije Glinice, dobivši neki hotel kojeg nećemo reklamirati, a uz vjerojatnu pomoć, pišu gotovo svi lokalni mediji, tadašnje vladajuće političke strukture. Ekolozi su istovremeno upozoravali da je nepravilnosti u ovom slučaju više nego pravilnosti, i da Glinica nije jedina lažno sanirana tvornica.

Godine 2010. pisalo se kako je do tada u sanaciju uloženo 120 milijuna kuna, a novi krug zahtijevao je još 100 milijuna. Neki drugi izvori nabrajaju ukupno 240 milijuna utrošenih kuna. Ista sredstva mogla su naprimjer biti utrošena u razvoj obrovačke općine. No,

područja na kojima u zadarskoj okolici još žive Srbi, nisu posljednja na listi prioriteta, nego ih tamo uopće nema. Područja su to bez novog asfalta, s neodržavanom uličnom rasvjetom i s jednom autobusnom linijom prema Zadru tjedno. Poruka je jasna - možda ste ostali, ali živjeti s nama nećete.

Kriminalnom do ravnodušnosti ili emigracije

Mediji obično prenose izjave razno raznih službenih osoba, poprilično hladnokrvno i nimalo kritički, pa javnost ostaje ravnodušna na kriminal i neodgovorno raspolaganje kolektivnim dobrima. Medijski sugovornici koji o stotinama milijuna kuna govore kao da se radi o nekom kikirikiju isti su oni koji bi zapravo trebali biti iza rešetaka. Tu nema nekih enigmi i zakulisnih igrica, nevidljivih tokova novaca, ili skrivenih motiva. Već i površno pregledavanje medija na ovu temu jasno pokazuje da godinama ista imena govore kako je sve u redu. Za takvo nešto više je odgovorno nepotističko kadrovanje nego nepravedno imputirana koruptivnost prosječnog "zadarskog vlaja". U županiji u kojoj za rad u bilo kojoj javnoj instituciji, pa čak i kao čistačica, moraš ili biti član vladajuće stranke (Zna se) ili lokalne autohtone elite, inspektori i druge nadležne osobe nisu samostalni profesionalci. Niti je otpor moguć, jer svaki otpor ne ugrožava samo buntovnika, nego i njegovu/njezinu obitelj. A lokalna elita, ne preza od prijatni. Metode kojima se izvan tržišta rada devedesetih držalo preostale Srbe, danas se rabe za slamanje političkog otpora. A napredne su to metode i najvažniji razlog trajne emigracije moje generacije iz rodnog nam kraja.

Premijer Andrej Plenković u tom je kontekstu zaista bio u pravu, kada je gubitak predsjedničkih izbora svoje stranke objasnio demografijom: područja u kojima godinama vlada HDZ opustošena su; a Glinica i Zrmanja čine nevjerojatno kvalitetan primjer tih dinamika upravo zbog toga što svjedoči potpunoj impotenciji pravne države. Ako na primjer inspektorica zaista, kao što je optužuje Slobodna Dalmacija, nije niti uzela uzorke na analizu, iako realno sumnjam u to, poznavajući donekle rad i inspektorata i Zavoda za javno zdravlje Zadar, zašto nije procesuirana za nanošenje štete uzrokovane grubom povredom radnih obaveza? Ovo je tek artikulacijsko hipotetičko pitanje, odgovor je jasan.

U vrijeme kada su klimatske promjene postale sastavni dio vremenske prognoze, inzistiranje na činjenici da je ekologija sustav povezanih posuda te da ekološka katastrofa u jednom dijelu sustava izaziva kaskadnu reakciju, zaista se čini zalihozno. Ipak, treba istaknuti da je priroda izrazito otporna, a tako i Zrmanja. Nakon što je ova priča napokon dospjela u mejnstrim medije, saznalo se i koliki su točno razmjeri i dugotrajnost ove ekološke štete. Ispostavilo se da razno razne stvari cure u Zrmanju dekadama, pa i nakon sanacije tvornice iz

2003. godine te da ovaj posljednji incident čak ni nema razmjere štete na koju su lokalci već odavno navikli. Obrovačka kolektivna memorija svjedoči o danima kada bi nakon obilnih kiša Zrmanja bila toliko crna i mutna da su potamnile i njezine obale, a i sada su tragovi mazuta vidljivi po šašu koji raste u rijeci uz samu njenu obalu. Sada su zahvaljujući jednom lokalcu i buci koju je vlastoručno podigao napokon poduzete mjere za sanaciju rijeke Zrmanje.

Njegov je citat iz naslova, i njegov je uspjeh važno istaknuti jer svjedoči tome da se čak i u Zadarskoj županiji isplati opirati. Možda se ne može pobijediti, na kraju vjerojatno nitko neće završiti u zatvoru zbog ove priče, a ako netko i završi, već će se pojaviti neki dobronamjerni predsjednik koji će pomilovati vlastiti kadar.

Izvor: bilten.org